

TRANSATLANTISKĀS ATTIECĪBAS: ASV UN KANĀDA

ES, ASV un Kanādai ir kopīgas vērtības, proti, demokrātija, cilvēktiesības un ekonomiskā un politiskā brīvība, un daļēji sakrīt to ārpolitikas un drošības intereses. ES un Kanādas visaptverošais ekonomikas un tirdzniecības nolīgums un stratēģiskās partnerības nolīgums provizoriski stājās spēkā 2017. gadā. Sarunas par ES un ASV transatlantisko tirdzniecības un ieguldījumu partnerību tika apturētas 2017. gadā. 2019. gada 15. aprīlī Padome pieņēma sarunu norādes ar mērķi atcelt rūpniecības tarifus.

ES UN ASV ĀRPOLITIKAS ATTIECĪBAS

Lai gan ES un ASV ne vienmēr saskan uzskati ārpolitikas jautājumos, tās joprojām viena otrai ir svarīgākās un uzticamākās sabiedrotās. To ārpolitikas saites ir izturējušas vairākus gadu desmitus, neraugoties uz abu pušu pārmaiņām politisko veidojumu un ģeostratēģijas ziņā. Gadu gaitā abas partneres ir cieši sadarbojušās, savstarpēji apspriežoties par savām starptautiskajām prioritātēm un bieži strādājot pie abu kopīgajām interesēm labvēlīgas notikumu gaitas panākšanas daudzpusējos forumos.

Tomēr pēc ASV prezidenta vēlēšanām 2016. gada 8. novembrī ir radušies daudzi jautājumi un bažas attiecībā uz ES un ASV ārpolitikas attiecībām. ES un ASV joprojām sadarbojas vairākos jautājumos un dažādos ģeogrāfiskos kontekstos, tomēr pēc prezidenta Donalda Trampa stāšanās amatā ir mainījusies ASV attieksme pret ES un transatlantisko aliansi.

Attieksmes maiņu rāda ļoti atšķirīgi uzskati, ko ASV un ES paudušas par svarīgiem jautājumiem (piemēram, klimata pārmaiņām, daudzpusējām attiecībām un viltus ziņām), un ASV administrācijas lēmumi izstāties no Kopīgā visaptverošā rīcības plāna (KVRP), bloķēt tiesnešu iecelšanu PTO Apelācijas institūcijā un piemērot tarifus tērauda un alumīnija importam, kas ietekmēs ES.

Neraugoties uz šīm izmaiņām attiecībās ar ES, ASV turpina būt uzticama partnere drošības jautājumos vairākām ES dalībvalstīm, kā to apliecina Ziemeļatlantijas līguma organizācijas (NATO) sabiedroto sadarbība. Prezidents Tramps ir sevišķu uzmanību veltījis NATO budžetam, pieprasot, lai visi sabiedrotie izpildītu saistības tam veltīt 2 % no sava IKP.

ES UN ASV POLITISKĀS ATTIECĪBAS TRANSATLANTISKĀ LIKUMDEVĒJU DIALOGA (TLD) PROCESĀ

Attiecības starp Parlamentu un ASV Kongresu sākās 1972. gadā. Attiecības tika padziļinātas un institucionalizētas 1999. gadā, izveidojot Transatlantisko likumdevēju dialogu (TLD). TLD starpparlamentārajās sanāksmēs (SPS), kas notiek divreiz gadā pārmaiņus ASV un Eiropā, piedalās Eiropas Parlamenta deputāti un ASV Pārstāvju palātas deputāti. 83. SPS notika Vašingtonā 2019. gada februārī. Sanāksmes beigās tika panākta vienošanās par [kopīgu paziņojumu](#), kurā uzsvērtā abu pušu apņēmība pastiprināt sadarbību kopīgu problēmu risināšanā. Likumdevēji, divreiz gadā apmeklējot šīs sanāksmes, apmainās viedokļiem par abām pusēm svarīgiem politiskiem jautājumiem. Lai gan transatlantiskie viedokļi vairākos jautājumos sakrīt, likumdevēju viedokļu apmaiņas ir arī atklājušas uzskatu atšķirības būtiskos politiskos jautājumos. Šā transatlantiskā politiskā dialoga nozīmi nevajadzētu novērtēt par zemu, jo īpaši ņemot vērā ASV Kongresa ietekmi, piemēram, atļaujot ASV intervenci pasaules mēroga krīzēs un nosakot ASV līdzdalību pasaules mēroga pārvaldes iestādēs.

ES un ASV ekonomiskās attiecības

Līdz 2017. gadam ES un ASV tirdzniecības attiecībās liela nozīme bija sarunām par transatlantisko tirdzniecības un ieguldījumu partnerību (TTIP). Salīdzinājumā ar tās priekšgājējiem Trampa administrācijas pieeja ES un ASV tirdzniecības attiecībām būtiski atšķiras. Tā prioritāru nozīmi piešķir valsts interesēm un cenšas novērst negatīvu tirdzniecības bilanci ar citām valstīm, izdarot spiedienu uz partneriem un nosakot augstus tarifus konkrētiem produktiem, lai aizsargātu savu rūpniecību un palielinātu tirgus pieejamību partnervalstīs. 2018. gada 1. jūnijā ASV administrācija noteica tarifus no ES ievestajam tēraudam un alumīnijam un ir draudējusi piemērot tarifus automašīnām. Vienlaikus ASV atsakās no daudzpusējas pieejas Pasaules Tirdzniecības organizācijas (PTO) satvarā. Šī jaunā attieksme ir radījusi saspīlējumu ASV tirdzniecības attiecībās ar ES un citiem partneriem. ES ir iesniegusi sūdzību PTO pret tēraudam un alumīnijam uzliktajiem tarifiem un no savas puses ir noteikusi tarifus ASV produktiem, lai līdzsvarotu ES un ASV tirdzniecību kopumā. 2019. gada 28. martā PTO Apelācijas institūcija publicēja savu nolēmumu *Boeing* lietā, attaisnojot ES ilgi ieņemto nostāju, ka ASV nav veikusi pasākumus PTO noteikumu ievērošanai attiecībā uz uzņēmumam sniegto atbalstu. Trampa administrācija 2019. gada 8. aprīlī pastiprināja spiedienu uz Eiropas Savienību, lai izbeigtu praksi, ko tā dēvē par "kaitīgām subsīdijām" gaisa kuģu ražotājam *Airbus*. Tā publiskoja Eiropas preču sarakstu 11 miljardu USD vērtībā, ko varētu ietekmēt paaugstināti tarifi šajā ilgajā strīdā, radot lejupvērstu spirāli, kas apdraudētu iespējamu ES un ASV divpusēju nolīgumu par abpusējiem tarifu samazinājumiem. Kas attiecas uz ES, 2019. gada 15. aprīlī Padome panāca principālu vienošanos par sarunu norādēm, kas ļaus Komisijai sākt sarunas par tarifiem ar ASV. Parlaments 2019. gada marta sesijā nepieņēma rezolūciju, ar ko tiktu atbalstīta tirdzniecības sarunu sākšana.

Neraugoties uz retoriku, ES un ASV tautsaimniecības joprojām kopā veido gandrīz 50 % no pasaules iekšzemes kopprodukta (IKP) un trešo daļu no pasaules tirdzniecības apjoma. ES saglabāja lielākās ASV preču tirdzniecības partneres pozīciju 2017. gadā,

apsteidzot Ķīnu un Kanādu, kas ir ASV partnervalsts saskaņā ar Ziemeļamerikas brīvās tirdzniecības nolīgumu (*NAFTA*).

ASV bija galvenā ES eksporta mērķa valsts 2018. gadā, uzņemot 20,8 % no visa ES preču eksporta (salīdzinājumam Ķīna – 10,7 %). ASV ieņēma otro vietu starp ES importa partnerēm, tomēr piegādāja 13,5 % no ES importētajām precēm. Šajā ziņā ASV atpalika no Ķīnas, kas piegādāja 19,9 % no ES kopējā importa, taču apsteidza Krieviju un Šveici, kas nodrošināja attiecīgi 8,5 % un 5,5 %.

ES un ASV preču tirdzniecība 2016.–2018. gadā (miljardos EUR)

Gads	ASV preču imports ES	ES preču eksports uz ASV	ES bilance (preces)
2016	248,8	363,7	+114,9
2017	256,6	376,2	+119,6
2018	267,3	406,4	+139,1

Avots: Eiropas Komisija, Tirdzniecības ĢD.

Laikposmā no 2015. līdz 2017. gadam pieauga ES pakalpojumu eksports uz ASV, kā arī pakalpojumu imports no ASV. Tomēr ES pakalpojumu eksporta samazināšanās 2016. gadā radīja 2,8 miljardu EUR lielu ASV tirdzniecības pārpalikumu ar ES pakalpojumu nozarē, savukārt ASV pakalpojumu eksporta samazināšanās 2017. gadā radīja 12,5 miljardu EUR lielu pārpalikumu ES pakalpojumu tirdzniecībā ar ASV.

ES un ASV pakalpojumu tirdzniecība 2015.–2017. gadā (miljardos EUR)

Gads	ASV pakalpojumu imports ES	ES pakalpojumu eksports uz ASV	ES bilance (pakalpojumi)
2015	215,1	227,7	+12,6
2016	229,1	226,3	-2,8
2017	223,7	236,2	+12,5

Avots: Eiropas Komisija, Tirdzniecības ĢD.

ES un ASV ir lielākās ieguldītājas viena otrā, taču 2016. un 2017. gadā bija vērojams zināms regress. Abos gados Eiropas Savienībā ienākošās ASV ieguldījumu plūsmas bija negatīvas un attiecīgi mazinājās uzkrātie iekšējie ASV ieguldījumi ES, savukārt ES ieguldījumu plūsmas uz ASV 2017. gadā pieauga pēc tam, kad 2016. gadā bija nedaudz mazinājušās. Tā rezultātā vēl vairāk nostiprinājās ES pozitīvā uzkrāto ieguldījumu bilance, kas 2017. gadā atbilda 385,3 miljardiem EUR. Var apgalvot, ka tiešie divpusējie ieguldījumi (kas nozīmē ilgtermiņa saistības) ir transatlantisko komercattiecību virzītājspēks. To pastiprina tas, ka tirdzniecība mātessabiedrību un to filiāļu starpā ES un ASV veido vairāk nekā trešo daļu no visas transatlantiskās tirdzniecības. Aprēķini rāda, ka ES uzņēmumi, kas darbojas ASV teritorijā, un ASV uzņēmumi, kas darbojas ES teritorijā, nodrošina darbvietas vairāk nekā 14 miljoniem cilvēku.

Uzkrātie ES un ASV divpusējie ieguldījumi (miljardos EUR)

Gads	Uzkrātie ASV ārvalstu tiešie ieguldījumi ES	Uzkrātie ES ārvalstu tiešie ieguldījumi ASV	Bilance
2017	2183,9	2569,2	+385,3

Avots: Eiropas Komisija, Tirdzniecības ĢD.

ES UN KANĀDAS POLITISKAIS DIALOGS

Kanāda ir viena no Eiropas Savienības vecākajām un tuvākajām partnerēm. Divpusējās attiecības sākās 20. gadsimta 50. gados uz pilnībā ekonomiska pamata un kopš tā laika ir gadu gaitā attīstījušās par ciešu stratēģisko partnerību. ES un Kanāda cieši kopā strādā ar pasaules mēroga jautājumiem, piemēram, vidi, klimata pārmaiņām, energoapgādes drošību un reģionālo stabilitāti. Kanāda sniedz regulāru ieguldījumu ES KDAP misijās (piemēram, ES policijas misijās Afganistānā un palestīniešu teritorijās), kā arī piedalās [ES vēlēšanu novērošanas misijās](#).

ES un Kanādas pamat nolīgums par tirdzniecisko un ekonomisko sadarbību, kuru noslēdza 1976. gadā, bija pirmais šāda veida oficiāls nolīgums, ko toreizējās Eiropas Kopienas parakstīja ar rūpnieciski attīstītu valsti. Tam sekoja 1990. gadā pieņemtā deklarācija par transatlantiskajām attiecībām, ar ko tika paplašināti abu partneru kontakti un izveidotas regulāras sanāksmes augstāko amatpersonu un ministru līmenī.

2013. un 2014. gadā tika risinātas sarunas nolūkā uzlabot ES un Kanādas attiecības, izmantojot [visaptverošu ekonomikas un tirdzniecības nolīgumu \(CETA\)](#) un [stratēģiskās partnerības nolīgumu \(SPN\)](#).

SPN ir politisks nolīgums, kura mērķis ir pastiprināt divpusējo sadarbību vairākās ārpolitikas jomās un nozarēs, cita starpā starptautiskā miera un drošības, terorisma apkarošanas, krīzes pārvaldības, jūras drošības, pasaules mēroga pārvaldības, enerģētikas, transporta, pētniecības un izstrādes, veselības, vides un klimata pārmaiņu jomā. Kanāda un ES parakstīja SPN ES un Kanādas augstākā līmeņa sanāksmē 2016. gada 30. oktobrī, un Parlaments 2017. gada februārī deva piekrišanu tā noslēgšanai. Nozīmīgas SPN daļas tiek provizoriski piemērotas no 2017. gada 1. aprīļa, un tagad nolīgumam piemēro attiecīgās parlamenta ratificēšanas procedūras, lai tas varētu pilnībā stāties spēkā.

Papildus dialogam starp ES un Kanādas izpildstrukturām regulāri tiekas Eiropas Parlamenta un Kanādas parlamenta deputāti. Ik gadu tiek rīkotas parlamentu sadarbības sanāksmes, ko papildina citas starpparlamentāras apmaiņas darba grupās un starp delegācijām. Šajās sanāksmēs līdztekus notiekošo sarunu apspriešanai ir iespējams izskatīt arī pretrunīgus jautājumus, piemēram, darvas smilšu un slānekļa gāzes ieguves ietekmi uz vidi, zivsaimniecības politiku un dzīvnieku labturības jautājumus (tostarp roņu medības). Parlamenta Delegācija attiecībām ar Kanādu tiekas regulāri visa gada laikā, lai gatavotos starpparlamentārajām sanāksmēm. 40. starpparlamentārā sanāksme notika 2019. gada martā Strasbūrā.

ES UN KANĀDAS EKONOMISKĀS ATTIECĪBAS

Visaptverošais ekonomikas un tirdzniecības nolīgums (*CETA*) ir rezultāts pozitīvām norisēm ES un Kanādas tirdzniecības attiecībās pēdējās desmitgades laikā. ES un Kanādas sarunas par *CETA* sākās 2009. gadā un noslēdzās 2014. gadā. Dokuments tika parakstīts ES un Kanādas augstākā līmeņa sanāksmē 2016. gada 30. oktobrī, un Parlaments 2017. gada 15. februārī deva piekrišanu tā noslēgšanai. Tagad tas ir jāratificē dalībvalstīm saskaņā ar to iekšējiem konstitucionālajiem noteikumiem. Nolīguma daļas, kas ir ES kompetencē, tiek provizoriski piemērotas no 2017. gada 21. septembra.

Tas ir pirmais visaptverošs ekonomikas un tirdzniecības nolīgums, ko ES noslēgusi ar rūpnieciski ļoti attīstītu valsti. ES un Kanāda ir atvērušas savus tirgus viena otras precēm, pakalpojumiem un ieguldījumiem, tostarp publiskajam iepirkumam. Pirmajā nolīguma īstenošanas gadā eksports uz Kanādu kopumā pieauga par 7 % ar augstākiem rādītājiem tehnikas, zāļu un lauksaimniecības produktu jomā.

CETA arī ir pirmais no ES divpusējiem ekonomikas nolīgumiem, kas ietver īpašu ieguldījumu tiesas sistēmu (*ICS*), kuras uzdevums ir izšķirt ieguldījumu strīdus starp investoriem un valstīm. Šīs sistēmas novatoriskā rakstura dēļ un ņemot vērā, ka daudzās valstīs par to vēl notiek publiskas diskusijas, *CETA* provizoriskā piemērošana uz *ICS* neattieksies. Turklāt *CETA* ir iekļauts skaidrs paziņojums par valdības tiesībām pieņemt regulējumu sabiedrības interesēs attiecībā uz sabiedrības veselību, drošību, vidi, sabiedrības morāli un sociālo un patērētāju aizsardzību.

Gan Kanādu, gan ES ir ietekmējuši ASV jaunie tarifi tēraudam un alumīnijam, un tās ir vienisprātis, ka šie tarifi nav nedz ekonomiski pamatoti, nedz atbilst PTO noteikumiem. Līdz ar to ES un Kanāda kopā ar citiem uz noteikumiem balstītas tirdzniecības kārtības aizstāvjiem ir intensificējušas savu dialogu par tirdzniecības jautājumiem.

ES bija otrā lielākā Kanādas tirdzniecības partnere (pēc ASV) 2018. gadā, nodrošinot 7,6 % no Kanādas preču eksporta un importa kopējā apjoma. 2018. gadā ES uz Kanādu eksportēja preces, kuru kopējā vērtība bija 41,4 miljardi EUR, un uzņēma Kanādas preces 31 miljarda EUR apmērā. Kanāda ieņēma 10. vietu starp ES starptautiskās tirdzniecības partnerēm 2018. gadā. Starp galvenajām precēm, ar ko savstarpēji tirgojas abas partneres, ir tehnika, transporta aprīkojums un ķīmiski produkti.

ES un Kanādas preču tirdzniecība 2016.–2018. gadā (miljardos EUR)

Gads	Kanādas preču imports ES	ES preču eksports uz Kanādu	ES bilance (preces)
2016	29,0	35,2	+6,2
2017	31,5	37,7	+6,2
2018	31,0	41,4	+10,4

Avots: Eiropas Komisija, Tirdzniecības ĢD.

Svarīga ES un Kanādas tirdzniecības attiecību daļa ir pakalpojumu tirdzniecība. 2017. gadā ES pakalpojumu eksporta uz Kanādu vērtība salīdzinājumā ar 2014. gadu

pieauga līdz 21,7 miljardiem EUR un Kanādas pakalpojumu imports Eiropas Savienībā pieauga līdz 13,2 miljardiem EUR. Daži piemēri pakalpojumiem, ar ko savstarpēji bieži tirgojas ES un Kanāda, ir transports, ceļojumi, apdrošināšana un sakari.

ES un Kanādas pakalpojumu tirdzniecība 2015.–2017. gadā (miljardos EUR)

Gads	Kanādas pakalpojumu imports ES	ES pakalpojumu eksports uz Kanādu	ES bilance (pakalpojumi)
2015	12,6	19,4	+6,8
2016	12,1	20,2	+8,1
2017	13,2	21,7	+8,5

Avots: Eiropas Komisija, Tirdzniecības ĢD.

Ārvalstu tiešo ieguldījumu ziņā ES Kanādā ir ieguldījusi vairāk, nekā Kanāda ir ieguldījusi ES. Uzkrātie ES ārvalstu tiešie ieguldījumi Kanādā 2017. gadā sasniedza 304,8 miljardus EUR. Uzkrātie Kanādas ieguldījumi Eiropas Savienībā tika vērtēti 293,0 miljardu EUR apmērā.

Uzkrātie ES un Kanādas divpusējie ieguldījumi (miljardos EUR)

Gads	Uzkrātie Kanādas ārvalstu tiešie ieguldījumi ES	Uzkrātie ES ārvalstu tiešie ieguldījumi Kanādā	Bilance
2017	293,0	304,8	+11,8

Avots: Eiropas Komisija, Tirdzniecības ĢD.

Tuula Turunen / Wolfgang Iglar
04/2019

